

РАБОТНИКЪТ В БЕЛЕТРИСТИЧНОТО ТВОРЧЕСТВО НА КОСТА СТРАНДЖЕВ

Георги Неделчев

Коста Странджев е от малцината белетристи в нашата литература, които свързваха творческите си предпочитания със съвременето. Основна тема в преобладаващата част от неговото творчество е трудът на строителния работник от нашите национални обекти, съвременността. Авторът пресъздава образа на трудовия човек, прониква в неговите мисли, анализира взаимоотношенията на хората, които осъществяват непосредствено грандиозните планове за електрифициране на нашата страна. И това не е случайно. Той познава бита на тези сурови и грубовати мъже. Като редактор на вестник „Водносиловец“ от 1953—1959 г. Коста Странджев участва в строителството на Баташкия водносилов път, непосредствено наблюдава и изучава живота на хората, които прокарват тунели и вграждат водите на планината, за да дадат електрическа енергия за народното стопанство. Призивът за по-голяма близост до живота за него има реален смисъл, реално съдържание. Животът на строителните работници той опознава отвътре, а не от частични командировки с кратко-траен или по-дългосрочен характер. Писателят видя суровия, неподправен лик на строителното ежедневие, в празник и в делник бе сред хората с ватенки, с тях общува и споделя радостите и повседневните им трудности и грижи. Това е фактор и условие с първостепенно значение за насоката — идейно-тематична — на неговото творчество през шестдесетте години, а и по-късно. Обект на неговото художествено пресъздаване са довчерашните селяни, дошли на обекта от различни подбуди.

В сборника от разкази „Ние от водната кула“ — първата книга на автора — Коста Странджев претворява живота на работниците-миньори в цялото му многозвучие и първичност. Авторът ни среща с явления, събития и герои, които в своето многоцветие и неподправеност изграждат цялостна представа за героизма, мъжеството, романтиката на първите години от строителството на електрическите централи. Още в тези първи разкази се изявява афинитетът на белетриста към герои, които проявяват честно отношение към хората, които ратуват за истината, защитават с цялостното си поведение на завършени характери новото, отвоюваното с много труд, и ненавиждат лицемерието. Суров реализъм има в тези първи разкази на белетриста. Авторът просто, безизкуствено раздипля пред читателя правдата на този суров живот и внушава истината за него. Няма ретуш, няма смекчаване на действителността. Повествованието излъчва усещането за първична свежест на фактите, на случките и на героите. Всичко — хора, събития, факти — носи аромата на живия живот. Повествователят ни пренася несетно в един свят на хора

с естествено поведение, на хора, които се радват, любят, страдат, роптаят. Проявите, мислите и чувствата на характерите са ситуационно обусловени. От удар до удар на дрезината върху тръбата героят от едноименния разказ прецежда мисли по конкретен повод. В тях се проецира личността му светотношение. В поведението на Спас доминира упоритостта, тя обособява героя като характер с определена линия в живота. С неимоверни усилия той стига до своя другар. Ръцете му се превръщат в късове месо, но волята, подкрепяна от мисълта за затрупания другар, изтрайва.

Във всички разкази от сборника Коста Странджев подбира обстоятелства от ежедневието, с които подчертава доминиращото като поведение, мислене и участване у изобразените лица. В разказа „Събрание“ се налага образът на масата, която след минутно колебание тръгва след партийния секретар към тунела, за да спаси от наводнението машините и инструментите. Телата се стягат от студената вода, но очите греят възбудено, устата пеят през зъби. В случката, в епизода се проявява устойчивостта у обрисуваните характери. Думите за Ленин след това, когато битката за машините е спечелена, звучат естествено, защото извира от душата на партийния секретар, защото изразяват почитта и уважението на класата към вождя на световния пролетариат. Усмивката на най-човечния човек топли души на зъещите с тялото си строители.

В първия сборник от разкази проличава умението на Коста Странджев да изгражда ярки образи. Характерното у героите се откроява отчетливо. Авторът не отрупва повествованието с подробности, не битоописателствува, а съзнателно очиства, филтрира като че ли фактите, явленията, проявите от случайното, за да изпълне по-пълно същността. Понякога в жеста писателят търси душевната тръпка („Майката“), на друго място в дребния на пръв поглед детайл или в характерната подробност той възплъщава същественото („Ние от водната кула“). Акцентното изнасяне на преден план на отделни прояви чрез ситуацията, жеста и характерния детайл позволява да се обобщават изобразяваните събития. Наистина във всички разкази авторът не се домогва до по-значителни обобщения, най-често остава при частното, епизодичното, но още в този сборник от разкази личи явният стремеж към значителното. В по-сетнешното творчество на Коста Странджев набелязаната тенденция приема характер на същностна черта в творчеството му. Активността и целеустремеността у героите от първия сборник, намерила художествена изява в разкази като „Парторгът“, „Комунист“ и др., писателят защитава със средствата на художествената типизация, като разкрива проявите им контекстно на настъпателното им развитие.

Разказите от сборника „Третият по пътя“ бележат по-нататъшното овладяване на съвременната тема. Коста Странджев по-уверено навлиза в душевността на работника, разбулва цял един свят от душевни сърдечни вълнения, чувства и преживявания. По този начин белетристът разширява регистъра от човешки състояния. Проявите на сътворените от разказвача герои са обосновани от психологическа гледна точка. Още в първия разказ от сборника, заглавен „Петият курс“, Коста Странджев обективизира мислите и чувствата на един шофьор през един напрегнат курс. В зигзагообразното движение на мислите на главния герой се оглежда обликът на една трудова личност, която, необременена от скрупули, надмогва дребнавото честолюбие.

И в този сборник се налага образът на строителя, който не търпи фалша, нечестността, аморалността и господарското отношение към човека. Скромни, безименни понякога (героят от разказа „Страх“), те не парадират с извършеното. За тях подвигът в труда е нещо естествено, пряко задължение. Простота и дълбока човечност лъха от тези мъже. Героите на Странджев не се

огъват пред мъчнотиите, не заобикалят трудностите. Поведението им в най-трудните моменти е поведение на комунисти дори и тогава, когато не членуват в партията („Рангел Жилински“). Ортодоксалността в мисленето, отражение на култовското време, търпи поражение. Коректив е животът с неговата неумолима логика. Не парите само привличат хората на обекта. Има и нещо по-силно, което не може да се претегли с везните на догматичното съзнание („Беше вторник“, „Урок“).

Би могло определено да се твърди, че в разказите от този сборник героите имат по-голямо поле за действие. Авторът ги изобразява в тяхното интимно отношение към действителността, по-тънко и същевременно по-дълбоко разкрива вътрешната им битност. Разказвачът прави вече решителна стъпка по пътя на философското осмисляне на преживяванията на героите. Човекът е видян не само от висотата на подвига в труда, но и от интимно-човешките му изживявания. Човешкото страдание, човешката болка е разкрита пълно. Образът на всекидневие то присъства убедително в цялата му многоликост с човешката вяра, болка и страдание, с огорчението от незаслужената обida, с нащърбената вяра в хората, с излъганото чувство на доверие. Авторът се вглежда критично в живота на обикновените хора и на ръководителите, под външния жизнен пласт открива цял един микрокосмос. И макар че белетристът не може окончателно да се освободи от прокрадващата се тезисност, плод на една клишираност в поетическото мислене, чувствава се вече по-осезателно живият поток на естественото човешко изживяване. То именно побира в себе си всичко, за да остави трайно впечатление за непосредственост. Героите имат своя физиономия. Реакциите им са фиксирани в конфликтни ситуации. Те воюват срещу ограничеността в мисленето, обичат искрено своята работа, не се оплакват („Урок“).

Макар в по-нататъшното творчество на Коста Странджев да се запазва тази тематика в общи черти, основната насоченост на белетристичните му произведения е оплодотворена от трезвото вглеждане на автора в човека. Разкрепостяването на съзнанието от сковавачи норми и от предписание за литературното творчество намира отражение и в неговите произведения. За скокообразно развитие в тази насока не може да се говори. Коста Странджев по начало бе при извора на живота, той не робува на категории и схеми, които пречат на цялостното изображение на човека. Трудното отношение на човека към действителността стои в центъра на виждането му като художник. Основен патос на произведенията му е патосът на съзиданието. Нравствената целеустременост по-подчертано обединява мислите, чувствата, душевните възбуждения. В „Законът на скачените съдове“ К. Странджев извежда комунистическото светоотношение като основен характерологичен белег на една сложна душевност. Главната героиня Надя е открита, честна и справедлива. Обича с цялата си душа, отзывчива е към болките и нуждите на хората. В критичните мигове, когато се проверява колко струва човекът, тя се изявява като цялостна, завършена, хармонична личност. Страхът отстъпва на съзнанието за взаимопомощ. Едно богато на пориви чувствувание и мислене въздейства неотразимо върху читателя.

В повестта „По съобщения на печата“ Коста Странджев изтегля разказа по линията на нравствената целеустременост, но в друг ракурс. Той усреднява своето внимание върху четири човешки характера, за да анализира душевната им нагласа по-подробно. И белетристът постига това главно чрез разкриване на диалектичното единство между герои и обстоятелства. Нравствената устременост с отделни свои страни намира изява главно в поведението, във взаимоотношенията на героите. Авторът разкрива вътрешната непри-

миримот към човешката нечистоплътност и демагогия, привидната лековатост, верността на дълга.

Писателят изобразява не само вътрешната страна на тези младежи, но и действителността на тази вътрешна страна, взета в нейната външна реалност. Външните обстоятелства по такъв начин се превръщат в елемент на цялостното проявление на характерите. В това диалектическо единство между герои и обстоятелства намират изражение нравственото възмущение, вътрешното негодуване, присъствието на духа, високите помисли. Писателят не третира въпросите художествено едноканално. Външното, емпиричното отстъпва място на непосредственото чувстване и мислене, което в края на краищата преодолява компромисите и протекциите. И тук, както и в „Законът на скачениите съдове“ писателят пресъздава делничното в битието на хората. Животът на героите му е пълен, макар и на пръв поглед да не блести с външно видими прояви. Важното е, че Коста Странджев долавя в тези творби характерните облици на младежката честност, критичност и зоркост и я възплъщава в запомнящи се образи. Младите хора не вярват вече само на приказките, а оценяват трезво делата на хората, съмняват се в постулати, които до вчера са вземали за неопровержими истини. Благодарни, романтични в основата си подбуди ги довеждат на строежа, високоразвито чувство за хуманизъм ги тласка към себежертва. Те не са просто консуматори на блага, а хора с определени критерии за смисъла на труда. Това придава особена независимост и гордост на цялостното им поведение като личности. Без да афишират своето самочувствие, те реагират на отрицателното в живота, проявяват отзивчивост.

Доловил така характерологията на младия строител, Коста Странджев в разказите, очерците и в повестите си претворява общественно-значимите качества на личността, социално-класовата природа на строителите. Показателни в тази насока са разказите, очерците и документалната повест, поместени в сборниците „Колко струва човекът“ и „Водовъртежи“. В разказа „Колко струва човекът“ белетристът отново изнася на предна позиция подвига в труда, саможертвата, за да въведе читателя в световъзприемането на героя, в неговия действителен хуманизъм. Такъв е светът на комуниста П. Димитров, спрял потока от кал с цената на живота си, за да спаси своите другари. Тъкмо в мислите и делата на този герой се оглежда преобразуващата и възраждаща сила на новата действителност. Душевна прямота и конструктивност има у този строител по призвание. Всичко у него е съзвучно на голямото съзидателно настояще. Двата епизода на неговата биография — бягството и завръщането на жена му от строежа и срещата с уплашените комсомолци — щрихират образа. Вярва в човека, сурова нежност и съпричастност издават проявите му. В кулминацията на своя живот той е напълно в логиката на своята линия, адекватен е на себе си. Каква категоричност в намерение и в дела се чете в думите му, отправени към неговите другари:

— Спасявайте се, назад! Аз заповядвам!

Тези думи не звучат високопарно, фалшиво, защото изразяват чувствата на героя. Смъртта идва в мрак, из невиделица, сварва го психологически неподготвен, с мисли, владени изцяло на настоящето, но тя е безсилна пред века-комунист, посветил се с цялата си същност на новото. Посреща я прав, страх, уронващ човешкото достойнство. Авторът осмисля подвига, опира първа смъртта.

С образа на Петър Димитров писателят начева поредицата от герои, претворени документално точно, с публицистична страст в сборниците му „Колко струва човекът“, „Белязани мъже“, „Водовъртежи“. Достатъчно е само да споменем някои от тях — Васил Андреев, Асен Черкезов, Димитър Максимов, Спас Дочев, Тодор Маринов, Елена, Христо Пенчалов, за да изплуват в

съзнанието ни преживявания, които в своята сумарност маркират духовния образ на групата строители. Потомствени селяни, бивши аргати, от рано ка-лени в класовите битки с буржоазията, те приемат без колебание идеите на партията, ентусиазирано се включват в младежите бригади, а по-късно — в строителството на водно-електрическите централи като миньори. Постепенно, мъчително се освобождават от дребнособственическата психика и заживяват с убеждението на строители, на господари на живота. Този процес на разделяне с патриархално-селските представи и на оформяне на новото съзнание — е труден, противоречив за някои от тях. Партията в живота им има решаващо място.

„Това, което имам в живота, дължа на партията — ваявява открито Тодор Маринов. — От нея ми е всичко.

Всичко!

Хлябът! Силата!“

И страхът да не остане сам. (Тодор Маринов на едно партийно събрание: „Комунистите са комунисти само когато са в комплект, заедно. Сам човек ли е, такъв никога и никъде не може да бъде комунист.“)

(Из „Скоро ще дойде зимата“ в сб. „Водовъртежи“, с. 16.)

В разказите, очерците и в документалната повест, посветени на тези герои, блика животът с непосредствените си катадневни грижи и радости, с малките драми в него. Белетристът е пристрастен към този къс от живота, към тази социална група, към този член отряд от строители. С любов пресъздава сърдечната отдаленост на труда и издръжливостта на човека в борбата за неговото право. Смисълът на живота за тези ненадвити от бурите мъже е ясен. Те не боледуват от скука. Работата ги поглъща. Тя е тяхната съдба. Не парите, не славата ги тласка към трудова всеотдайност и надпревара. Мисълта за грядущето, здраво вкоренено и придобило характер на интуитивно чувство, на съзнание за колективизъм, ги кара така настръхено да се втурват в работата, да преодоляват пречките, да забравят и потискат болката.

Героите на Странджев от последната му книга са живи хора от плът и кръв. Те не са абстракции, които принадлежат на своята индивидуалност, а личности, които по нагласа са изцяло в живота, във времето. И времето е в тях. То ги изгражда като пълноценни личности. Те ясно съзнават това. Знаят откъде са тръгнали, всичко са изстрадали и когато стане дума за факторите, които подпомагат израстването им, недвусмислено сочат като първоусловие партията. Тихият, безметежен и оранжерийен пенсионерски живот в апартамента на големия блок в града ги задушава. Участието в строителството за тях е обществен дълг, вътрешноморална потребност. До последния си дъх, до последния си миг тези твърди мъже са тълмо и духом тук, на големия строеж, в тунела, сред другарите си. Той е техният климат. Трудно се аклиматизират на друго място. Нищо, че краката не издържат, че парещата болка изстисква сълзи при спомена за едничката дъщеря, починала при суровия живот. Те целите са една устременост. За тях да живееш значи да работиш, да бъдеш на предната траншея. Такива хора не могат да бъдат тилуваци. С протези, те стоят прави, посрещат ударите на съдбата с учудваща сила.

Така видя в живота Коста Странджев строителя и го пресъздаде в разказите, очерците, документалните си произведения. Героите му не са схеми, не са рупори на авторовите идеи. Всеки от тях е определена индивидуалност, носител на типични страни от сложната човешка психология. И това е така, защото авторът подхожда към темата, идеята, към персонажа от едно съвременно схващане за човека, за смисъла на живота, за щастиято, отвоювано с труд. Човекът-строител в неговата художествена интерпретация има едно гордо призвание — труда, едно щастие — да бъде сред хората, да се труди

за тях. В него е романтиката — в труда за народното благоденствие. Именно тази концепция за живот, за човека и за неговото призвание позволява писателят да създаде пълноценни характери.

У всекиго бие сърце, всеки обича и тъгува по своему. Силни в работата, те са силни, буйни и непокорни и в интимните радости. Но постепенно, с годините чувствата се уталожват, разсъдливостта взема превес в тяхното житие-битие (Спас Дочев, Тодор Маринов). Те са земни хора.

От тази позиция авторът изследва човешката душевност и се домогва (особено в последния сборник от очерци „Водовъртежи“) до значителни обобщения. Точните наблюдения, умението му да открива зад факта душевната тръпка намират потвърждение в портретите на героите на труда. Авторът изследва човешката душа, върви по парещите дири на случките и събитията и търси отражението им в мислите, в преживяванията, в чувствата на героите. При това няма самоцелно ровене и превзето тършуване из лабиринтите на емоционалния свят. Налага се впечатлението за естественост в повествованието, за непосредно отреагиране на факти, събития и човешки взаимоотношения. И това идва главно чрез авторовото присъствие, което скъсява дистанцията с героя. Той е просто на ти с него, общува непринудено, засилва автентичността. В разказите като че ли Коста Странджев е скрит зад героите, зад сюжета, а в очерците и документалната повест той така строи, така фабулира и композира цялото, че неговото аз се вчленява, без да обезсилва образите. Той просто слиза до героя, вживява се в неговата съдба, възприема нещата през призмата на неговото светогледно отношение. Същевременно Коста Странджев обобщава, извисява, предава нов смисъл на обикновеното чрез изкуството си.

Ето един пример:

„Срещяхме се месец преди да замине повторно за Сирия. По склона пред бараките на селището земята бе разкопанана и разчертана на лехи — зеленчукова градина. Парче земя, голяма колкото една черга. . .

— Обща, на бригадата е — каза ми видимо смутен Васил. — Ще я заедем с лук и домати. Земя е, все нещо може да роди.

Гледах и не вярвах на очите си! Колкото години са минали, а ето че кръвта на селянина отново оживява в жилите на тези мъже.“

В очерците, в разказите и в документалната повест Коста Странджев съсредоточава вниманието си върху духовната конкретност на характерите. Затова отбягва описанието на производствените процеси. Производственото, професионалното е редуцирано в човешката същност. Разказвачът стига до проникновено вглъбяване при проследяването на човешките мисли и чувства. Особен успех в това отношение са произведенията му от последния сборник „Водовъртежи“. Няма линейно разположение на случки, събития и факти, които очертават израстването на героя в хронологичен план. За автора е по-важно да улови главното в душевността на героя, да изобрази доминантата. Затова не строи разказа за лицето редополагащо, не го логизира във времето въз основа на биографията и факта, а следва логиката на асоциациите. По този начин Коста Странджев типизира и индивидуализира. За Тодор Маринов пример е характерна душевната щедрост, амбицията да стори нещо голямо;

Спас Дочев — стоицизмът; и така за всеки герой авторът изтъква значимото като типология — за Христо Пенчолов — решимостта да издържи докрай на трудностите го отличава от заобикалящите го, за Димитър Максимов — непримиримостта, младежкия ентузиазъм, за Петър Димитров — категоричността, за Асен Черкезов — иманярската страст.

Душевните колизии отсенават нравствената същност на героите, откриват типичното в тяхното поведение и мислене. Подчертана изява на тази особеност на авторския стил са „Скоро ще дойде лятото“ и „Храбростта да живеем“.

В пресъздаването на герои и обстоятелства авторът се стреми към синтезъм. Чужда му е прекалената обстоятелственост. Разчита на алюзията, на дострояването у читателя. Просто шрихира отразяваните случки и събития, за да обобщи човешкото. Така постига конкретност в рисуњка — историческа и битова.

Няма схематизъм в обрисуването на характерите. В повествованието на Коста Странджев се наблюдава едно постоянно обогатяване на похватите на изображение. Композиционно-речевите форми са подчинени на художествения замисъл. И в разказите, и в очерците, и в повестите белетристът често си служи със средства и форми, които водят до смесване на жанровите рамки. Изобщо той не заковтя разказа си, не го впримчва в границите на жанровата определеност. В разказите му има очеркови елементи, в документалната повест също има много публицистични отклонения. Тази лабилност на жанровата граница не е самоцелна. Чрез нея авторът се стреми да отрази действителността така, че да я приближи до съвременното мислене на читателя. Документалността, автентичността на фактите подсилват интереса.

Най-често героят сам изповядва житието си. Изповедта на персонажа е пропита с особена лиричност. Моноформата на изложение в неговите малки и средни белетристични форми звучи убедително. Няма нотки на поплаци в гласа на героите му дори и тогава, когато разказват за трагично стекли се обстоятелства в техния живот. Болката е преодоляна, макар сърцето още да кърви.

В други случаи Коста Странджев разказва от позициите на обикновен наблюдател. За чиста обективност е рисковано да се говори. Той е скрит по своему зад героя и се обособява в определен момент в хода на сюжетното развитие, за да внуши по-убедително идеята.

Обикновено авторът на произведенията със строителна тематика е очи в очи с изобразяването. Той като че ли рисува от натурата, а не по памет. Намесва се пряко, но ненаатрапчиво в разказа, за да обобщи, да коментира. Тази своеобразна публицистичност е в духа на емоционалната му мисловност, тя е следствие от емоционалното начало у него. Като описва героичната саможертва на комуниста Петър Димитров, разказвачът пътем обобщава: „Калта винаги ще съпътствува подвига, защото какво е тя, ако не негова противоположност.“

Разсъжденията-оценка са продължение на конкретно изобразената ситуация. Те я обосновават, придават ѝ по-обобщен смисъл. В последните си произведения Коста Странджев търси по-машабните измерения на подвига, стреми се активно да въздействува върху читателското въображение чрез по-богата асоциативност и метафоричност на езика. Зад видимата страна на пресъздаваната действителност той открива нюанси, отблясъци и съзвучия на основния тон. По този начин като че ли се стреми по-директно да приобщи възприемащия, без да заема позата на ментор. В това между другото се проявява и неговата активна позиция.

Репортажната наброска, присъединяването на относително самостоятелни части към основния скелет на сюжета, привличането на извадки от дневника на героя и на разкази на близки нему хора, поетическите интонации, прибягването до някои форми, характерни за монтажа — авторът съотнася събития и факти, различни по място и време, но единни по идейно-тематична насоченост, — обогатяват жанровите форми на произведенията. И всичко това белетристът вплита по начин, който позволява да се изобрази героят в неговото развитие, в движение от миналото през настоящето към бъдещето. Тази перспективност Коста Странджев постига както чрез средствата на портретната живопис, така и чрез психологическата детайлизация. Той не се придържа

към статичното рисуване на портрета на героя. Обикновено с стелни характерни детайли от външността му уплътнява преживяванията. Това своеобразно разтваряне на чертите от външността на героя в сюжетния профил обогатява цялостната представа. В очерка „Такива подпори“ тси на няколко места пряко характеризира външния образ на Дим. Максимов.

... И ето че Максимов, есе същият, дълголик, с гъста коса, сресана назад, се изправи от средата на салона и сше с първите си думи ме слиса.

... Ръцете му бяха опрени на масата. Големи ръце на орач, с изпъкнали яки мускули, изпечени от потта, сжулени от камънаците и миньорските бургии.

... Гласът му беше все така сигурен, а погледът твърд и самоуверен.

... И все така усмихнат, с леко разширени очи, тих, вечно в движение и безсъние между живота и земята.

... Димитър Максимов останал сам на четвърти прозорец, крачеше, все така привел едрото си тяло. . . Вървеше така, както истински селянин след жетва крачи по парещите несрани стърнища, по ореховата шума, окапала върху земята.“

Отделните детайли в портрета предават човешки значимост. Портретът загатва за вътрешната увереност у героя. Сила излъчва този герой. Не напразно авторът говори, че Дим. Максимов се чувства като селянин след жетва в момента, когато обектът е завършен. Вътрешното удовлетворение се чувства в тази широка, твърда крачка на стопанин.

Коста Странджев често вмята психологически значими детайли — думи и изрази с преносно значение. С тях той отключва асоциации, загатва за състояние, за значими мисли. В очерка „Скоро ще дойде лятото“ има такъв епизод: Тодор Маринов е изпратен в с. Моренци, за да разруши една скала, надвиснала над селото. Героят се залавя за работа, напруга сетни сили. Мисълта, че ще спаси хората от грозящата ги опасност, го крепи. „И не се окепазих — споделя Тодор Маринов. — Вдигна се бяла пушилка и край. Надойде народът, изправих се над сдробения камък и се смея.“ Смахът характеризира състоянието на героя. Не е ли в същност той израз на душевното ликуване, породено от победата на човека.

След нещастieto (умира единственото му дете) душата на Тодор Маринов „скърца от студ, студът навива тая намъчена моя душа, аз се вдървявам от студ“. Метафоричността на израза пълно разкрива душевния смут, душевното състрадание на човека, загубил кръвноблизкото си същество.

Сред появилите се в последните години произведения, претворяващи живота на строителите, творбите на Коста Странджев заемат предно място в нашата белетристика. Човекът и трудът — ето координатите на пресбладаващата част от неговите разкази и очерци. Книгите му в определена степен са доказателство за настъпателното движение на нашата художествена литература, свързана с работническата тема. Той познава живота на строителите, талантът му укрепна. С право читателите очакват осъществяването му като творец с по-големи платна, в които да пресъздаде епичността на грандиозното строителство в цялата му широчина и дълбочина.